МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра _бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту___
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності __071 «Облік і оподаткування»_____
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою ____«Облік, аудит і податковий консалтинг» _____
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік і контроль готової продукції сільськогосподарських підприємств (на прикладі ФГ «Якимова Іллі Захаровича»)»
(назва теми)

Виконавець:
студентка ФМОІТ група 41
Рязанцева Дар'я Андріївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент_____
(науковий ступінь, вчене звання)
Добрунік Тетяна Пилипівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2025

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасного господарювання ключову роль у діяльності підприємств відіграє ефективна організація процесів виробництва та реалізації конкурентоспроможної продукції. Система бухгалтерського обліку має забезпечувати не лише фіксацію обсягів виробленої продукції та доходів від її реалізації, але й надавати інформацію про її асортимент, попит, ринкові сегменти, обсяги продажу, цінову політику, витрати на маркетинг, функціонування каналів збуту та інші показники, що є необхідними для ефективного управління збутовою діяльністю. У контексті розвитку ринкової економіки та впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку суб'єкти господарювання отримали розширені можливості щодо реалізації економічних інтересів, вибору моделей організації виробництва й збуту продукції, а також методичного забезпечення її обліку.

Проблематика обліку та контролю готової сільськогосподарської продукції й особливостей її реалізації знайшла відображення в роботах вітчизняних науковців. Значний внесок у дослідження цієї теми зробили такі вчені, як: Бондаренко Н.М., Василішин С. І., Добрунік Т.П., Гаврик О.Ю., Гнатишин Л.Б, Гончарова В., Гринь, В. Здирко Н., Коваль С.В. Лаврова-Манзенко О.О., Петриченко Є.О. Овчарова Н. та інші. Попри наукову увагу до зазначеного питання, облік готової продукції в аграрному секторі залишається актуальним та потребує вдосконалення в умовах сучасних викликів. Відсутність цілісного та системного підходу до організації обліку не дозволяє повною мірою забезпечити інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У зв'язку з цим особливої уваги набуває необхідність організації достовірного обліку й ефективної системи контролю за процесами виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних засад бухгалтерського обліку та контролю процесів виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, а також розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліково-аналітичної системи на рівні підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі сформульовано та вирішено такі основні завдання:

– розкрити сутнісні характеристики готової продукції аграрних підприємств як облікової категорії;

– проаналізувати нормативну регламентацію бухгалтерського обліку готової продукції з урахуванням специфіки діяльності суб'єктів агробізнесу ;

– ідентифікувати проблемні аспекти обліку господарських операцій, пов'язаних з оприбуткуванням і реалізацією готової продукції;

– надати організаційно-економічну характеристику діяльності досліджуваного фермерського господарства;

– охарактеризувати особливості ведення первинного обліку операцій з готовою продукцією на підприємствах аграрного сектору;

– дослідити практичні аспекти обліку витрат на виробництво продукції та процесу її реалізації у фермерському господарстві;

– здійснити виробництва, реалізації сільськогосподарської продукції та її прибутковості;

– розглянути методичні підходи та порядок організації внутрішнього контролю процесу виробництва та реалізації готової сільськогосподарської продукції ;

– виявити основні недоліки в системі обліку та запропонувати напрямки удосконалення облікового забезпечення готової продукції у фермерських господарствах.

Об'єкт і предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти обліку і контролю готової сільськогосподарської продукції у фермерських господарствах. Об'єктом дослідження є процес облікового забезпечення та контролю готової сільськогосподарської продукції у фермерському господарстві

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи було здійснено дослідження на теоретичному та прикладному рівнях. Для досягнення поставленої мети застосовувалися такі методи: монографічний та історико-економічний – для дослідження організаційного змісту та теоретичних основ обліку й контролю виробництва сільськогосподарської продукції; порівняльного аналізу – при визначенні економічних показників; розрахунковий та статистичний – для оцінки обсягів виробництва готової продукції; метод порівняння – для зіставлення фінансової звітності підприємства в динаміці за кілька років; формально-логічний, системний аналіз і абстрактно-логічний – при узагальненні теоретичних положень і формуванні рекомендацій щодо вдосконалення обліку та контролю на підприємстві.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною та нормативною основою дослідження стали чинні законодавчі акти, що регулюють створення та функціонування фермерських господарств, а також нормативно-правові документи, які визначають порядок організації бухгалтерського обліку у сільськогосподарських підприємствах, зокрема обліку виробництва, оприбуткування, реалізації готової продукції та формування її собівартості. У процесі дослідження використовувались наукові праці провідних вітчизняних учених, фахові публікації з питань функціонування фермерських господарств та аграрного виробництва, матеріали науково-практичних конференцій, аналітичні доповіді Інституту аграрної економіки, а також інформація з офіційних державних і галузевих інтернет-ресурсів. Практичну складову дослідження сформовано на основі первинних облікових документів, фінансової, статистичної та податкової звітності конкретного фермерського господарства.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано тези: Рязанцева Д. Особливості обліку сільськогосподарської продукції. *Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації.* Матеріали X міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції імені професора Л.М. Крамаровського (25 квітня 2025 року). Одеса : ОНЕУ, 2025. С. 114-116.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 25 додатків. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки. Основний зміст викладено на 77 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 28 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «***Теоретико-методичні аспекти обліку готової продукції сільськогосподарських підприємств***» визначено сутність та класифікацію готової продукції з урахуванням особливостей аграрного виробництва, розглянуто теоретичні основи та нормативне регулювання обліку готової сільськогосподарської продукції та її реалізації, акцентовано увагу на умовах первісного визнання сільськогосподарської продукції, методах її оцінки при первісному визнанні, відображенні готової продукції у регістрах обліку та звітності підприємства, визначено основні особливості та проблемні аспекти щодо облікового забезпечення аграрного товаровиробництва.

У другому розділі ***«Особливості обліку виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції у фермерських господарствах»*** наведено організаційно-економічну характеристику підприємства та визначено основні види діяльності ФГ «Якимова Іллі Захаровича», представлено організаційні аспекти та проаналізовано економічні показники впровадження сільськогосподарської діяльності підприємства, зазначено систему оподаткування, порядок складання фінансової та податкової звітності, зазначено загальні аспекти організації бухгалтерського обліку, висвітлено документальне оформлення операцій з виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, розглянуто перелік регістрів обліку, систематизацію інформації про виробництво та реалізацію продукції в обліковій системі підприємства.

У третьому розділі «***Аналіз та контроль виробництва та реалізації продукції сільськогосподарських підприємств***» визначено структуру реалізованої продукції ФГ «Якимова Іллі Захаровича» за галузевим напрямком, наведено обсяги реалізації та структуру товарної сільськогосподарської продукції за її видами, динаміку обсягів виробництва окремих сільськогосподарських культур, проаналізовано основні результативні показники діяльності підприємства, визначено основні показники рентабельності аграрного виробництва, проведено аналіз платоспроможності підприємства; зазначено організаційні та методичні аспекти контролю виробництва та реалізації готової продукції та наведено ймовірні порушення в організації обліку сільськогосподарської діяльності на підприємстві, за результатами яких обґрунтовано основні пропозиції щодо вдосконалення облікового процесу на підприємстві взагалі та окремо обліку виробництва і реалізації готової сільськогосподарської продукції.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження, з метою досягнення визначеної мети, було розв'язано низку взаємопов'язаних завдань. Зокрема, з'ясовано обліково-економічну природу, види та значення продукції сільськогосподарських підприємств, проаналізовано чинне нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку. Надано характеристику господарської діяльності та ресурсного потенціалу фермерського господарства, досліджено організацію облікового процесу на підприємстві та систему документального оформлення виробництва та продажу сільськогосподарської продукції. Практична частина роботи охоплює оцінку функціонування чинної системи обліку, аналізу та контролю готової продукції. Проведено аналітичне дослідження динаміки виробництва продукції та прибутковості діяльності аграрного підприємства, а також запропоновано напрями вдосконалення обліково-інформаційного забезпечення виробництва та продажу готової продукції.

Готова продукція , що перебуває у розпорядженні аграрних підприємств, є специфічною складовою їх ресурсного потенціалу. Сільськогосподарська продукція надходить з різних галузей аграрного сектору економіки. Аграрний сектор економіки охоплює широкий спектр галузей, які забезпечують виробництво, переробку, зберігання та реалізацію сільськогосподарської продукції. Готова сільськогосподарська продукція розглядається як актив, який одержується в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання. Процес виробництва готової продукції у сільськогосподарських підприємствах має свою специфіку, оскільки проходить біологічну трансформацію (біологічні перетворення). Біологічна трансформація є джерелом економічних вигід, тому зміни, які відбуваються з активом у результаті цієї трансформації, підлягають визнанню та оцінці в бухгалтерському обліку. Готова продукція виступає ключовим джерелом формування прибутку сільськогосподарського підприємства. Водночас вона є складовою запасів, що може використовуватись у внутрішньому виробничому процесі, споживатися безпосередньо на підприємстві або реалізовуватися зовнішнім споживачам.

Облік готової продукції аграрних підприємств регламентується низкою національних нормативних актів, які визначають порядок організації облікового процесу та подання інформації у фінансовій і статистичній звітності. Ключовими документами є НП(С)БО 30 «Біологічні активи» та НП(С)БО 9 «Запаси», а також методичні рекомендації з обліку запасів і калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції. Згідно з НП(С)БО 30, визначаються критерії визнання готової продукції активами, порядок оцінки на момент первісного визнання. В обліковій системі аграрного підприємства за дебетом субрахунків основного виробництва відображуються прямі витрати, які безпосередньо включаються до собівартості виробленої сільськогосподарської продукції, а за кредитом відображується вихід такої продукції та її оприбуткування. У системі бухгалтерських рахунків облік готової сільськогосподарської продукції ведеться на рахунку 27 «Продукція с.-г. призначення», з деталізацією на відповідні

субрахунки з урахуванням специфіки аграрного виробництва. Формування первинних документів має враховувати галузеві особливості використання таких запасів, а також відповідати чинним вимогам щодо оформлення, оцінки та відображення в обліку. Відображений у системі рахунків процес виробництва та реалізації готової сільськогосподарської продукції має бути також віддзеркалений у системі регістрів та фінансовій звітності аграрних підприємств. отже, нормативна регламентація передбачає забезпечення документального оформлення операцій, їх відображення в системі обліку та звітності.

Облікова проблематика відображення готової продукції сільськогосподарських підприємств полягає у її достовірному первісному визнанні, виборі методу оцінки при первісному визнанні, відображенні в обліковій політиці, на рахунках обліку та у регістрах обліку. Виробництво готової сільськогосподарської продукції має довготривалий технологічний процес біологічної трансформації, що безпосередньо відзначає особливість визнання в обліку такого активу. Проблемним є оцінка сільськогосподарської продукції при її первісному оприбуткуванні. Відповідно до НП(С)БО 30 «Біологічні активи» в момент визнання та оприбуткування готова сільськогосподарська продукція може бути оцінена або за справедливою вартістю або за виробничою собівартістю Визначення **справедливої вартості** біологічних активів і сільськогосподарської продукції — одна з найскладніших ділянок обліку в аграрному секторі. Визначення справедливої вартості сільськогосподарської продукції є одним із ключових аспектів обліку в аграрному секторі, проте для фермерських господарств ця процедура супроводжується низкою значних труднощів.

Облікові особливості готової продукції на підприємствах аграрного сектору було досліджено на прикладі «Якимова Іллі Захаровича», яке створено відповідно до чинного галузевого законодавства членами однієї сім'ї та функціонує як юридична особа агробізнесу. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, підприємство спеціалізується на вирощуванні сільськогосподарських зернових та технічних культур. Основні земельні площі знаходяться у користуванні ФГ «Якимова Іллі Захаровича» на правах оренди відповідно до укладених договорів з власниками земельних паїв. Підприємство має досить потужний автотранспортний та машино-тракторний парк. У фермерському господарстві в наявності дуже потужний ресурсний потенціал, загальна вартість його ресурсів на кінець 2024 року становила 14862,80 тис. грн. Майно підприємства сформовано в основному за рахунок власного капіталу. зростання чистого доходу від реалізації у 2024 році більшими темпами, ніж зміна собівартості реалізованої продукції призвело до значного зростання як абсолютних так і відносних показників прибутковості ФГ «Якимова Іллі Захаровича». В реаліях сьогодення ефективне функціонування фермерського господарства та досягнення максимального рівня доходів можливе лише за умови виробництва конкурентоспроможної продукції й опори на власні ресурси. Важливе значення у формуванні конкурентних переваг господарства має обліково-аналітична система, що забезпечує належне віддзеркалення процесу виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

На підприємстві облік виробничої діяльності ведеться із застосуванням простої форми обліку, яка передбачена саме для малих фермерських господарств без використання подвійного запису та відповідно й без використання рахунків бухгалтерського обліку. Отже, ведення достовірного обліку виробничих запасів та належне документальне оформлення всіх господарських операцій є необхідною умовою ефективної діяльності. Основними обліковими регістрами, які використовуються в межах цієї форми, є: опис майна, баланс, книга обліку доходів і витрат, журнал реєстрації господарських операцій, відомість обліку основних засобів та амортизації, відомість розрахунків, відомість виробничих витрат, а також журнал-головна. У фермерському господарстві «Якимова Іллі Захаровича» використовуються не всі вищезгадані регістри — облікові дані ведуться вручну у довільній формі. Для аграрних підприємств використовуються специфічні форми первинної документації, що враховують особливості матеріальних ресурсів. Сільськогосподарські підприємства зобов'язані застосовувати спеціалізовані форми первинної документації. Водночас, аналіз практики ведення первинного обліку на прикладі ФГ «Якимова Іллі Захаровича» показує, що підприємство не використовує встановлені спеціалізовані форми первинної документації. Незважаючи на спрощений підхід до ведення обліку, ФГ «Якимова Іллі Захаровича», як юридична особа та платник податків, своєчасно формує та подає фінансову, податкову та статистичну звітність у відповідності до встановлених вимог.

Фермерське господарство навіть при застосуванні простої форми обліку ФГ «Якимова Іллі Захаровича» користується основними принципами формування витрат з виробництва сільськогосподарської продукції, які прописані у НП(С)БО 16 «Витрати» та визнання доходів при її реалізації відповідно до вимог НП(С)БО 15 «Дохід». Слід зазначити, що на підприємстві витрати, пов'язані з транспортуванням та навантаженням насіння, не включаються до його первісної вартості, а відносяться на собівартість вирощування відповідної сільськогосподарської культури. Умовно всі виробничі витрати поділяються на три основні групи: витрати, пов'язані з вирощуванням культур; витрати на формування врожаю майбутнього року; витрати на агротехнічні заходи з догляду за земельними ділянками. Оприбуткування готової продукції у фермерському господарстві відбувається за визначеними правилами обліку відповідно до норм НП(С)БО 30 «Біологічні активи» та у подальшому обліковується за правилами НП(С)БО 9 «Запаси». Оскільки фактична собівартість визначається лише наприкінці звітного періоду, протягом року облік продукції здійснюється за попередньо розрахованою плановою собівартістю. Відхилення між плановою та фактичною собівартістю відображається на рахунках, відповідно до напрямів використання продукції, з подальшим коригуванням за допомогою методу «червоне сторно». Процес реалізації сільськогосподарської продукції в обліку фермерського господарства відображається через кілька етапів, зокрема в частині бухгалтерського та податкового обліку.

За результатами проведеного аналізу, спостерігається нерівномірна динаміка реалізації окремих видів продукції рослинництва. Продаж зернових

культур щорічно зростає як у натуральних показниках, так і у вартісних показниках. Проте за окремими культурами зернових спостерігаються зміни в обсягах реалізації. Так, у 2022 році фермерським господарством було більше реалізовано кукурудзи та ячменю, а у наступних роках реалізація пшениці превалювала над іншими зерновими культурами. У структурі реалізації сільськогосподарської продукції на протязі досліджуваного періоду превалюють зернові культури. найбільшу питому вагу у складі витрат, що повязані з виробничою діяльністю займають матеріальні витрати, питома вага яких станвить 73%. Також значимі показники мають амортизація та орендна плата за земельні частки (паї). Співставлення отриманих доходів та понесених витрат при виробництві та реалізації сільськогосподарської продукції дозволяє підприємству визначати абсолютну та відносну прибутковість своєї основної діяльності. Фермерське господарство мало значні показники рентабельності лише у 2024 році. Це зумовлено отриманням більшої суми прибутку від виробництва та реалізації продукції. фермерське господарство має дуже високі показники усіх коефіцієнтів платоспроможності, що зумовлено майже відсутністю великої суми поточних зобов'язань.

Важливою складовою у забезпеченні оптимальних управлінських рішень є внутрішній контроль виробничої діяльності фермерського господарства. Враховуючи специфіку аграрного виробництва, внутрішній контроль має бути націлений також на раціональне та ефективне використання сільськогосподарських угідь, які знаходяться у власності фермерського господарства або орендовані ним у власників паїв. Внутрішній контроль має здійснюватися працівниками або керівником самого фермерського господарства та націлений на контроль стану і джерел витрат на виробництво аграрної продукції, умови її зберігання та реалізації з метою отримання прибутку від підприємницької діяльності. Контроль реалізації сільськогосподарської продукції необхідний для забезпечення ефективного управління процесом збуту, своєчасного надходження доходів та мінімізації фінансових втрат. Він допомагає відслідковувати обсяги та терміни продажу, контролювати якість продукції, уникати недостач і втрат, а також забезпечує точність обліку і звітності. Завдяки контролю підприємство може оперативно реагувати на зміни ринкових умов, планувати виробництво і збут, що сприяє підвищенню рентабельності та стабільності діяльності. Контроль за готовою продукцією здійснюється шляхом проведення інвентаризації, яка дає змогу звірити фактичні залишки з даними бухгалтерського обліку, виявити розбіжності та підвищити ефективність управління. За результатами інвентаризації складається звіт, у якому фіксуються виявлені відхилення. Процес організовується постійно діючими інвентаризаційними комісіями, сформованими з керівного складу підприємства та бухгалтерської служби.

У процесі нашого дослідження було встановлено, що фермерське господарство веде бухгалтерський облік без використання подвійного запису, що дозволяють нормативні облікові регламентації. Проте, щодо ведення регістрів обліку, то у фермерському господарстві застосовуються і такі, що притаманні простій формі обліку, і такі, що притаманні спрощеній формі обліку для

фермерських господарств. Наразі керівництво необхідно привести форму обліку до більш раціональної організації ведення облікових регістрів. А у майбутньому перейти на застосування автоматизованої форми бухгалтерського обліку для аграрних підприємств. У цьому аспекті доцільним є:

- удосконалення первинної документації – стандартизація форм актів, відомостей, звітів трактористів, збирання врожаю тощо, перехід на електронні форми первинних документів;
- удосконалення регістрів аналітичного та синтетичного обліку процесу виробництва та реалізації готової продукції
- впровадження внутрішньогосподарського обліку – ведення обліку за видами продукції, культурами, полями, розподіл витрат за об'єктами обліку (наприклад, витрати на озиму пшеницю
- обрання методу оцінки сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю, оскільки фермерське господарство вирощує в основному такі види рослинницької продукції, за якими є активний ринок і можна визначити справедливу вартість даної продукції

Таким чином, удосконалення обліку має забезпечити прозорість, оперативність і ефективність управління готовою сільськогосподарською продукцією на підприємстві.

АНОТАЦІЯ

Рязанцева Д. А. Облік і контроль готової продукції сільськогосподарських підприємств (на прикладі ФГ «Якимова Іллі Захаровича»)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «071 «Облік і оподаткування»
(шифр та назва спеціальності)
за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг».
(назва освітньої програми)
Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

У роботі розглядаються сутнісні характеристики та види готової продукції аграрних підприємств, теоретико-практичні аспекти обліку готової сільськогосподарської продукції з урахуванням вимог національних стандартів обліку та галузевих нормативних документів, організаційні основи контролю виробництва та реалізації аграрної продукції .

Проаналізовано основні економічні показники розвитку підприємства, динаміку та структуру реалізації готової продукції, показники прибутковості та платоспроможності фермерського господарства, діючу систему обліку та методику проведення контролю готової продукції на підприємстві

Запропоновано основні напрямки поліпшення облікового забезпечення виробництва та реалізації готової сільськогосподарської продукції, застосування галузевих регістрів обліку готової продукції та впровадження внутрішньогосподарського обліку на підприємстві.

Ключові слова: готова сільськогосподарська продукція, документальне забезпечення, облік, регістри обліку, аналіз, контроль.

ANNOTATION

Riazantseva Daria Accounting and control of finished products of agricultural enterprises (a case study of the farm enterprise «Ilya Zakharovych Yakymov»)

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty
«_____071 «Accounting and taxation»_____»
(code and name of the specialty)
for the educational program «_____« Accounting, audit and tax consulting »_____». –
(title of the educational program)
Odessa National Economics University. – Odessa, 2025

The work deals with the essential characteristics and types of finished products of agricultural enterprises, theoretical and practical aspects of accounting for finished agricultural products, taking into account the requirements of national accounting standards and industry regulatory documents, organizational foundations of control over the production and sale of agricultural products.

Author analyses the main economic indicators of the enterprise's development, the dynamics and structure of the sale of finished products, indicators of profitability and solvency of the farm, the current accounting system and the methodology for controlling finished products at the enterprise.

We have recommended the main directions for improving the accounting support for the production and sale of finished agricultural products, the use of industry registers for accounting for finished products and the introduction of intra-farm accounting at the enterprise

Keywords: finished agricultural products, documentary support, accounting, accounting registers, analysis, control